

WIERZĘ W BOGA OJCA

Wykład 3

Ks. Mirosław Łanoszka

TAJEMNICA OJCOSTWA BOGA

„TO MÓWI PAN: IZRAEL JEST MOIM SYNEM PIERWORODNYM” (WJ 4,22)

Bóg jest Ojcem wszystkich ludzi, których powołał do istnienia, stwarzając im optymalne warunki życia i rozwoju. W jaki sposób przejawia się ojcowska relacja Boga do Izraela?

Bóg Biblii jest przede wszystkim ojcem. Teksty Starego Testamentu często ukazują Bożą miłość i władzę właśnie w obrazie ojca. Boże ojcostwo objawia się w historii zbawienia w wybraniu Izraela oraz zawarciu z nim przymierza na Synaju, które zapoczątkowało nowe relacje pomiędzy Bogiem i wybranym przez Niego narodem. Trzeba zauważyć, że wszechmogący Bóg, który wybrał Izraelitów spośród innych narodów oraz związał się z nimi wiecznym przymierzem był czczony przez patriarchów Izraela jako „Bóg ojców”. W historii Izaaka można przeczytać o Bogu Abrahama, który objawił się potomkowi protoplasty narodu wybranego, mówiąc: „Ja jestem Bogiem twojego ojca Abrahama. Nie bój się, bo jestem z tobą. Będę ci błogosławił i pomnożę twoje potomstwo ze względu na moją służbę Abrahama” (Rdz 26,24). Z kolei w dziejach Jakuba, syna Izaaka, pojawia się odniesienie do Boga jego ojców, o czym świadczą chociażby słowa Jakubowej modlitwy: „Boże mojego ojca Abrahama i Boże mojego ojca Izaaka” (Rdz 32,10). Ten sam Bóg, którego czcił najpierw ojciec, a potem syn, stawał się Bogiem strzegącym i broniącym całej rodziny czy klanu. Bóg ojców narodu wybranego objawił swoje ojcostwo względem Izraelitów w najważniejszych momentach historii zbawienia, które ukształtowały narodową i religijną tożsamość Izraela. Bez wątplenia kluczową rolę w tym procesie odegrały dwa wydarzenia: wyjście narodu wybranego z niewoli egipskiej oraz zawarcie przymierza synajskiego.

W jaki sposób Bóg objawił siebie jako ojciec podczas pierwszego wydarzenia, jakim było wyjście narodu wybranego z egipskiego domu niewoli?

O wyzwoleniu Izraelitów z niewoli egipskiej opowiada Księga Wyjścia. Głównym bohaterem opisanych tam wydarzeń jest Bóg, który znany z historii patriarchów jako „Bóg ojców” teraz objawił swoje właściwe imię: „Jestem, który jestem” (Wj 3,14). Objawienie Bożego imienia jest potwierdzeniem, że Bóg jak prawdziwy ojciec jest zawsze blisko swego ludu, a zwłaszcza w sytuacji, gdy istnieniu wybranego narodu zagraża śmiertelne niebezpieczeństwo. Ponieważ dla starożytnych imię wyrażało zarówno tożsamość danej osoby, a więc to, kim ktoś jest, a także jak działa można powiedzieć, że Bóg

jest obecny w sposób dynamiczny, co oznacza, że będzie podmiotem najważniejszych działań. Bóg nie tylko jest ojcem, ale również zachowuje się jak ojciec, co znajduje swój wyraz chociażby w relacji o powołaniu Mojżesza: „PAN rzekł: «Przyjrzałem się niedoli mojego ludu w Egipcie, usłyszałem jego krzyk pod biczem nadzorców, znam więc ogrom jego cierpień. Zstąpiłem, by wyzwolić go spod władzy Egiptu i wyprowadzić z tego kraju do ziemi wspaniałej i przestronnej, do krainy płynącej mlekiem i miodem (...) Posyłam cię więc teraz do faraona. Idź i wyprowadź z Egiptu Izraelitów, mój lud»” (Wj 3,7-8.10). Bóg jak dobry ojciec angażuje się całym sercem po stronie Izraela, którego nazwał swoim ludem. Po tym, jak tylko dokładnie zbadał sytuację, w jakiej znaleźli się Izraelici podjął decyzję, aby wybawić ich z niewoli, wyprowadzając z Egiptu do ziemi opisanej jako kraj płynący „mlekiem i miodem”. Zawarta w przytoczonym fragmencie wypowiedź – „mój lud” – która podkreśla przynależność synów Izraela do Boga odsyła do innej, jednej z najważniejszych deklaracji, jaką Bóg złożył w stosunku do wybranego ludu. Zanim Mojżesz wyruszył do Egiptu z krainy Madian, by zrealizować Bożą misję wyprowadzenia Hebrajczyków z niewoli, usłyszał od Boga: „Gdy wrócisz do Egiptu, pamiętaj o wszystkich cudownych znakach, które tobie powierzyłem. Masz je wykonać przed faraonem. Ja jednak sprawię, że on zatnie się w uporze i nie wypuści ludu. Oto, co powiesz faraonowi: *«To mówi PAN: Izrael jest moim synem pierworodnym, dlatego nakazuję ci – wypuść mojego syna, aby mi służył!»*” (Wj 4,21-23). Nazwanie Izraela przez Boga swoim pierworodnym synem wyraża wyjątkową relację Bożego ojcostwa względem wybranego narodu, a w ten sposób wobec wszystkich ludów ziemi.

Co wynika z tej jednej z najważniejszych Bożych wypowiedzi w stosunku do Izraela, którego nazywa swoim synem?

Deklaracja, w której Bóg nazywa Izraela swoim pierworodnym synem mieści w sobie wiele różnych aspektów wzajemnych relacji pomiędzy Bogiem Ojcem i narodem wybranym. Jednym z przejawów ojcowskiej postawy Boga względem swego pierworodnego syna jest miłość. O wielkiej ojcowskiej miłości Boga, która leży u podstaw wybrania Izraela mówi Księga Ozeasza: „Umiłowałem Izraela, gdy był jeszcze dzieckiem, i z Egiptu wezwałem mojego syna. Im więcej ich wzywałem, tym dalej odchodził ode Mnie. Składali ofiary Baalom i bożkom palili kadzidła. A przecież to Ja uczyłem chodzić Efraima i brałem ich na swoje ramiona. Oni zaś nie poznali, że troszczyłem się o nich. Pociągałem ich ludzkimi więzami, a były to więzy miłości. Byłem dla nich jak ten, który podnosi do swego policzka niemowlę. Schylałem się ku niemu, aby go nakarmić” (Oz 11,1-4). W tym kontekście prorok Jeremiasz mówi o Bogu nieustannie nawołującym swojego syna – Izraela – do nawrócenia, gdyż jest ojcem szukającym swego pierworodnego: „Powiedziałem sobie wtedy: «Jakże chciałbym cię zaliczyć do synów, dać ci kraj rozkoszy, najwspanialsze dziedzictwo wśród narodów. I myślałem sobie: Będziecie wołać do Mnie: «Mój Ojcze!» i nie odwrócicie się ode Mnie” (Jr 3,19). W innym miejscu Jeremiasz przypomina o Bożej odwiecznej miłości, dzięki której Izrael doświadcza ojcowskich uczuć Boga, dla którego każdy człowiek jest zawsze „umiłowanym synem i najdroższym dzieckiem”: „Czy Efraim nie jest dla Mnie umiłowanym synem, najdroższym moim dzieckiem? Bo im więcej go napominam, tym bardziej noszę go w sercu i wzruszam się do głębi. Na pewno ulituję się nad nim – wyrocznia PANA” (Jr 31,20). Oprócz aspektu miłości znamionującej więź między Bogiem Ojcem i Izraelem – nazwanym przez Niego synem – istotną rolę odgrywa posłuszeństwo, poprzez które Izraelici powinni odwzajemnić przywilej Bożego wybrania. Mojżesz w Księdze Powtórzonego Prawa wzywał Izraelitów do okazania wdzięczności Bogu: „Rozważ więc to w sercu, że PAN, twój Bóg, wychowuje ciebie, jak ojciec wychowuje syna. Dlatego zachowuj przykazania PANA, twój Bóg, by chodzić drogami, które On wskazał, i czcić Go z bojaźnią” (Pwt 8,5-6), a przynaglaając swoich rodaków do zerwania z przewrotnym postępowaniem i przyjęcia Bożych darów w postawie pokory i posłuszeństwa wołał: „Zgrzeszyli przeciw Niemu, tak zbrukani, że nie są już Jego dziećmi, lecz pokoleniem przewrotnym i zepsutym. To tak chcesz się odplacić PANU, ludu głupi i nierozumny? Czyż to nie On jest twoim ojcem, który cię

stworzył i umocnił?” (Pwt 32,5-6). W świetle przytoczonych tekstów deklaracja Boga, w której nazywa Izraela swym pierworodnym synem (Wj 4,22) pozwala sądzić, że przywilej i wybranie Izraelitów spośród innych narodów jest przede wszystkim zobowiązaniem do wierności Bogu, by w ten sposób stawać się pośrednikiem pomiędzy Nim i resztą ludzkości: „Ty bowiem jesteś ludem poświęconym PANU, twojemu Bogu. Ciebie wybrał PAN, twój Bóg, ze wszystkich narodów, jakie są na ziemi, abyś był dla Niego ludem i szczególną własnością” (Pwt 7,6). Odkrywając ukazany w Księdze Wyjścia obraz Boga Ojca, który wyzwala swój lud z niewoli egipskiej warto jeszcze zwrócić uwagę na wyraźne powiązania tego ważnego w historii zbawienia wydarzenia z omawianym we wcześniejszym wykładzie Bożym ojcostwem objawiającym się w tajemnicy stworzenia.

Jakie podobieństwa można znaleźć porównując obraz Boga Ojca ukazany w kontekście wyjścia narodu wybranego z egipskiego domu niewoli z obrazem Bożego ojcostwa względem całego stworzenia?

Ukazany w kontekście wyzwolenia z niewoli egipskiej obraz Boga Ojca dotyka tajemnicy Bożego ojcostwa objawiającego się w początkach stworzenia. Przecież sama eksplozja płodności narodu wybranego w Egipcie to wypełnienie zapowiedzi danej już pierwszym ludziom, by otrzymane od Stwórcy życie pomnażali (Rdz 1,28), a później także obietnicy, jaką otrzymał od Boga Abraham, że stanie się „wielkim narodem” (Rdz 12,2). Stąd też w sytuacji, kiedy Boże plany napotkały drastyczne restrykcje w postaci działań faraona, zmierzających nie tylko do ograniczenia płodności Izraelitów, ale uderzających w samą świętość życia - nakaz dzieciobójstwa – Bóg interweniuje, by ocalić swój lud (Wj 1,8-22). Jako wierny i godny zaufania ojciec Bóg mocno angażuje się w tej sytuacji w dzieło wybawienia Izraela, gdyż ten naród jest, jak sam go nazywa - Jego „synem pierworodnym” (Wj 4,22). Jako Stwórca i Pan całej natury Bóg okazał swoją wszechmoc w kolejno następujących po sobie plagach, które służyły przełamaniu destrukcyjnych działań egipskiego władcy, godzących w Boży plan życia wyartykułowany już w opisie stworzenia (Rdz 1,28; 9,1.7). Stąd też stwórcza potęga Boga bez trudu poskramia morski żywioł podczas przejścia Izraelitów przez Morze Czerwone, by definitywnie uwolnić swój lud z wrogich mocy Egiptu. Bóg pozwala wybranemu przez siebie narodowi doświadczyć swojego cudownego i potężnego działania, by przeprowadzić go od strachu wobec Egipcjan do zaufania w ocalającą i pełną opiekuńczej troski moc kochającego ojca. Ważne jest, by zwrócić uwagę, że zbawcze dzieła Boga wobec izraelskiego ludu, nazywanego synem, służą całemu stworzeniu, a więc wszystkim ludziom. Bóg okazuje się wiernym i godnym zaufania ojcem także w dalszej wędrówce Izraela do ziemi obiecanej, kiedy zaspokaja potrzeby swojego wybranego syna w czasie pobytu na pustyni, niosąc go jak „ojciec niesie syna” (Pwt 1,31), a także wychowuje go ku prawdziwej wolności, karcąc jak „ojciec syna, którego darzy życzliwością” (Prz 3,12). Można zatem powiedzieć, że Izraelici w wydarzeniach towarzyszących wyjściu z egipskiego domu niewoli doświadczyli, czym jest ojcostwo Boga, który nazwał ich swym pierworodnym synem. Fakt wyzwolenia Izraela z niewoli egipskiej stanowi jeden z elementów konstytuujących wyznanie wiary, jaki został zachowany w pamięci narodu wybranego: „Jeśli w przyszłości syn cię zapyta: «Co znaczą te polecenia, ustawy i nakazy, jakie zlecił wam PAN, nasz Bóg?», odpowiesz mu: «Byliśmy niewolnikami faraona w Egipcie, ale PAN wyprowadził nas stamtąd mocną ręką»” (Pwt 6,20-21). Wydarzenie, jakim było wyjście ludu Bożego z „domu niewoli” (Wj 13,3.14) legło także u podstaw przymierza zawartego na Synaju (Wj 19,4), kiedy to Bóg odstąpił swoje ojcowskie oblicze przed Izraelitami, przygotowując ich do nowego życia. Wyjście z egipskiej niewoli i wydarzenia, jakie rozegrały się na Synaju warunkują siebie wzajemnie. Bóg wyprowadzając Izraela z niewoli okazał swoją moc i gotowość działania na rzecz wybranego narodu, stąd też w akcie zawarcia przymierza lud odpowiadając na ten wyjątkowy dar zobowiązuje się do posłuszeństwa Bożym prawom i postanowieniom.

W jaki sposób Bóg jako ojciec przygotowywał swój lud do nowego życia poprzez zawarcie z nim przymierza?

Wyzwolenie Izraela z egipskiej niewoli stanowi fundament przymierza synajskiego, które było najważniejszym wydarzeniem w całym okresie pobytu na pustyni Izraelitów, gdyż to wtedy zaistniały nowe relacje pomiędzy Bogiem i wybranym narodem. Bóg zawierając przymierze z Izraelitami na Synaju urzeczywistnia swoje plany wynikające z przymierza zawartego z patriarchą Abrahamem (por. Wj 32,13; Pwt 4,31). Wielka perykopa synajska (Wj 19,1-Lb 10,10) opisuje działania Boga, który po tym, jak wyzwolił Izraela spod władzy faraona pragnie uwolnić go także od jego własnych grzechów, bo tylko w ten sposób jest możliwe narodzenie się do nowego życia. W tym celu, jak troskliwy ojciec Bóg przyprowadził Izraelitów do siebie (Wj 19,4), do podnóża góry Synaj, by uczyć ich, na czym ma polegać życie w wolności. Naród wybrany znalazł się przy swoim Bogu, co spowodowało zaistnienie właściwych warunków nawiązania pomiędzy nimi nowych więzi. Ponieważ decydujące znaczenie w zawartym przymierzu ma Boża wierność wobec Izraela, dlatego też inicjatywa zmierzająca do stworzenia wyjątkowej relacji między nimi pochodzi od Boga, co wyraża Jego miłość i łaskę względem swojego ludu: „Jeśli więc teraz naprawdę będziecie Mi posłuszni i będziecie przestrzegać przymierza ze Mną, staniecie się moją szczególną własnością, bardziej niż inne ludy, gdyż do Mnie należy cała ziemia. Ale wy będziecie dla Mnie królestwem kapłanów i narodem świętym” (Wj 19,5-6). Osobisty ton całej wypowiedzi ma za fundament mocne zaangażowanie się Boga w akt wyzwolenia wybranego narodu z egipskiej niewoli, co potwierdzają terminy zapowiadające Boże działanie: „uwolnię (hebr. *jāšā'*) was od jarzma egipskiego i wybawię (hebr. *nāšal*) was z niewoli, i odkupię (hebr. *gā'al*) was” (Wj 6,6), podczas, gdy kolejne mówią o zbawczych dziełach jako dokonanych przez Boga, który swój lud: „wyprowadził” (hebr. *'ālā(h)* użyty w koniugacji sprawczej hifil), „wykupił” (hebr. *pādā(h)* – Wj 13,15), „wybawił” (hebr. *jāšā'* - Wj 14,30). Izraelici zatem otrzymali od Boga wyjątkową propozycję, by stać się Jego szczególną własnością pośród innych narodów. Izrael może być osobistą własnością (hebr. *s^ggullā(h)*) o wielkiej wartości dla właściciela. W taki to sposób została zobrazowana relacja pomiędzy Bogiem i wybranym przez Niego narodem. Izraelici chcąc trwać w takiej zażyłości ze swoim Bogiem powinni okazać mu synowskie posłuszeństwo, dzięki czemu staną się narzędziem Bożego działania zbawczego wobec wszystkich ludzi. Kolejne wezwania Boga, by Izrael stał się dla Niego „królestwem kapłanów” (hebr. *mamleket kōhānīm*) oraz „narodem świętym” (hebr. *gōj qā-dōš*) oznaczają, że naród wybrany powinien na wzór kapłana poprzez wszystkie aspekty życia umożliwiać innym poznanie Boga, a więc żyć tak, by być dla innych czytelnym obrazem Bożej obecności w świecie. Ceremonię zawarcia przymierza tworzył rytuał pokropienia krwią, poprzedzony przyjęciem przez naród wybrany Bożego prawa i zobowiązania do kształtowania swojego życia według otrzymanych pouczeń (Wj 24,3-8). To właśnie wierność Bogu i posłuszeństwo Jego przykazaniom sprawia, że Izraelici wchodzi w zażyłą relację ze swoim Wybawcą, stając się w ten sposób Jego „krewnymi”. Zaistniała dzięki zawartemu przymierzemu wzajemna bliskość pomiędzy Bogiem i wybranym narodem, który może cieszyć się Bożą opieką i wiernością jest najważniejszym wydarzeniem w życiu Izraela, ponieważ wszystko inne, włącznie z wejściem do obiecanej ziemi, rodzi się z trwania w tej wyjątkowej relacji. Bóg stwarzając z synów Izraela wspólnotę przymierza pragnie, aby ofiarowana Izraelitom wolność znalazła swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w ich osobistym zaangażowaniu na rzecz bliźniego, co potwierdza przekazane pod Synajem Boże prawo.

W jaki sposób Bóg jako ojciec wychowuje Izraela, nazwanego swoim synem, poprzez przykazania?

Na Synaju Izraelici otrzymali bezpośrednio od Boga najbardziej fundamentalne przykazania, zwane Dekalogiem (dosłownie „dziesięć słów” – Wj 20,1-17), których szczegółowe rozwinięcie, dokonane za pośrednictwem Mojżesza, znajduje się w Kodeksie Przymierza (Wj 20,22-23,19). Przyjęcie przez naród wybrany Bożych przykazań oraz zobowiązanie się do życia zgodnego z zawartymi w nich po-

stanowieniami stanowi odpowiedź, jakiej udzielił Bogu lud ocalony z egipskiej niewoli na dar otrzymanej od Niego wolności. Boża pedagogia wobec Izraela jest wyjątkowa. Bóg jako najlepszy ojciec wychowujący mądrze swój lud niczego mu nie narzuca, ale podaje motywację pozwalającą przyjąć i wypełnić przykazania, dzięki którym będzie mógł wybierać dobro i unikać zła: „Bóg wypowiedział wszystkie te słowa: «Ja jestem PANEM, twoim Bogiem, który wyprowadził cię z ziemi egipskiej, gdzie byłeś niewolnikiem»” (Wj 20,1-2). Przyniesiony prolog Dekalogu pokazuje, że przykazania pochodzą od Boga, który wyzwolił Izraelitów z egipskiej niewoli, po czym przekazał im prawny fundament, służący umocnieniu uzyskanej wolności. W centrum przesłania, jakie zawiera wprowadzenie do Dekalogu znajduje się bardzo istotna myśl, a mianowicie, że Bóg jest najważniejszy dla Izraela, a wierność Jego przykazaniom pomoże im stawać się Jego ludem, któremu On ofiarowuje swoje przymierze i opiekę. Stąd też pierwsza i podstawowa zasada w życiu każdego Izraelity to uznanie, że jedynym Bogiem Izraela jest Pan (Jahwe), który wyzwolił swój lud z egipskiej niewoli: „Nie będziesz miał innych bogów oprócz Mnie” (Wj 20,3). Oznacza to, że tylko postawienie tego jednego i jedynego Boga w centrum swojego życia (Wj 20,3-11), całkowite powierzenie Mu siebie, obdarzenie Go bezgranicznym zaufaniem oraz okazanie posłuszeństwa Jego słowom pozwoli dawać o Nim właściwe świadectwo innym, co najpełniej wyraża się w budowaniu sprawiedliwych relacji z bliźnimi (Wj 20,12-17). Przykazania przekazane Izraelowi przez Boga charakteryzuje dynamizm, gdyż zawarte w nich wymogi urzeczywistniają się dopiero wtedy, kiedy są wprowadzane w życie wspólnoty przymierza, a to oznacza, że jeżeli nie są przestrzegane to nie działają. Bóg jednak daje człowiekowi możliwość postępowania według własnej woli (Rdz 3), by w ten sposób podkreślić ważność wewnętrznej motywacji w procesie podejmowania wolnej decyzji co do przyjęcia Bożych nakazów, gdyż dopiero takie podejście pozwala na autentyczne osobiste zaangażowanie się w wypełnianie przykazań, a także pomaga w zrozumieniu sensu prawdziwej wolności. To domaganie się Boga, by każdy obdarzony przez Niego wolnością Izraelita udzielił świadomej odpowiedzi na wymagania zawarte w poszczególnych przykazaniach wynika z ich sformułowania w drugiej osobie liczby pojedynczej, a to oznacza, że adresatem Bożych przykazań jest pojedyncza osoba, każde „ty”.

Ojcowska troska Boga, który począwszy od uwolnienia wybranego narodu z niewoli prowadzi go i przygotowuje do nowego życia motywowana jest miłością. Bóg jako kochający ojciec dał Izraelowi, nazwanemu swoim synem, przykazania, które przyjęte i przestrzegane służą ochronie oraz rozwojowi najcenniejszych wartości, jakie tworzą ludzkie życie. Jezus Chrystus, umiłowany Syn Boga, mówił o najważniejszym prawie, jakim jest przykazanie miłość Boga i bliźniego (Mt 22,36-40). Jedno bez drugiego nie istnieje, gdyż nie kochając Boga nie jest się w stanie kochać człowieka, a nie kochając swego bliźniego nie można kochać Boga (1J 4,19-5,3). Także nowe przymierze, które swoim zasięgiem objęło całe stworzenie dokonało się przez Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, który przelał swoją krew, aby wszystkich pojednać z Bogiem. Jezus Chrystus objawił Boga jako Ojca, by zaświadczyć o Jego miłości do całego stworzenia, które może w pełni żyć wtedy, gdy trwa w bliskiej relacji ze swoim Stwórcą.

Pytanie: Z jakimi ważnymi wydarzeniami w historii zbawienia autorzy tekstów Starego Testamentu wiązali ojcostwo Boga względem Izraela?